

Csoma Mózes:¹ Dél-Korea és Japán közeledésének háttere

Vezetői összefoglaló

- **A Koreai Köztársaság (Dél-Korea) és Japán viszonya mindig is az Egyesült Államok vezette kelet-ázsiai szövetségi rend „gyenge láncszeme” volt.**
- **2022 májusában új kormányzat lépett hivatalba a Koreai Köztársaságban, amelynek következtében számos lépés történt a Japánhoz fűződő viszony normalizálására.**
- **2023 márciusában Jun Szok Jol dél-koreai államfő bejelentette, hogy országa saját forrásból, a japán vállalatoktól függetlenül fog jóvátételt folyósítani az egykori kényszermunkák kárvallottjainak.**
- **Dél-Korea és Japán közeledésének elsőszámú nagy nyertese az Egyesült Államok vezette globális szövetségi rend, hisz az amerikai-kínai szembenállás árnyékában sikerült rendezni a kelet-ázsiai térség két meghatározó gazdasági-politikai hatalmának egymáshoz való viszonyát.**
- **A fejlemények második számú nagy nyertese pedig a Koreai Köztársaság gazdasága, ugyanis a kétoldalú viszony rendezésével gyakorlatilag összekapcsolhatóvá válik a koreai és a japán gazdaság. Az elmúlt hónapok történései alapján remény mutatkozik arra is, hogy a koreai-japán kapcsolatok pragmatikus irányban fejlődve meghaladják a történelmi sérelmeket.**

A jelen elemzés az Egyesült Államok két legfontosabb ázsiai szövetségeseinek, Dél-Koreának és Japánnak a legutóbbi időben tapasztalható közeledésével foglalkozik Igyekeznek bemutatni e közeledés hátterét, okait és lépéseit, illetve kitér a változás lehetséges következményeire is.

Dél-Korea és Japán az Egyesült Államok kelet-ázsiai szövetségi rendszerében

Az Egyesült Államok és Kína fokozódó rivalizálásának árnyékában a washingtoni döntéshozók alapvető célkitűzése, hogy a kelet-ázsiai térségben található szövetségeseiket minél szorosabban maguk mellett tudhassák. Dél-Korea és Japán viszonya azonban az amerikai törekvések Achilles-pontjának számít, ugyanis a két szomszédos ország kapcsolatában számos feszültségforrást találunk. Elsősorban a koreai fél történelmi sérelmeit kell megemlítenünk. A XVI. század végén lezajlott japán inváziótól a XIX. század végén lezajlott japán „ágyúnaszád-diplomáciáig”, majd az 1910-1945 közötti japán gyarmati uralomig számos fájdalmas emlék kötődik egy egykori megszállóhoz. Az említettek miatt a Japán-ellenes érzelmek a koreai nemzeti identitás alapvető részévé váltak, az elsőszámú koreai nemzeti hősök mind a szomszédos országgal folytatott küzdelmek harcosai voltak, de az Arirang című koreai nemzeti dal és a Pektuszan nevű – kultikus jelentőségű – hegyvidék is a Japán-ellenes érzületet hordozója. A Japán-ellenes érzelmek terén ráadásul egységfront tapasztalható a Koreai-félsziget két állama között: egyedül olyan részletekben mutatkozik vita, hogy például az 1919. március 1-i Japán-ellenes felkelés idején Szöulban vagy Phenjanban vette-e kezdetét hamarabb a tiltakozás. Megemlítendő az is, hogy az észak-koreai rezsim teljes legitimitációja a mandzúriai-koreai határvidéken zajló Japán-ellenes partizánharcokra épül, amelyet a phenjani legendárium szerint a huszonéves Kim Ir Szen vezetett. Mint ismeretes, a Koreai-félsziget a második világ-

háború végén szabadult fel a japán gyarmati uralom alól, ugyanakkor a szövetséges hatalmak vezérkari főnökeinek döntése értelmében a félszigeten két megszállási övezet jött létre, amelyek rövidesen a két rivális koreai állam alapjai lettek. A szöuli központtal kikiáltott Koreai Köztársaság (Dél-Korea) csak a felszabadulás után húsz évvel, 1965-ben vette fel a diplomáciai kapcsolatot Japánnal. Ennek során a szigetország 300 millió dolláros gazdasági segélyt és 500 millió dollár kölcsönt folyósított a szöuli kormánynak, amellyel lezártak tekintette a gyarmati uralomért fizetendő jóvátétel kérdéskörét, valamint a

¹ Dr. Csoma Mózes volt szöuli nagykövet, az NKE EJK SVKI tudományos főmunkatársa. Email: Csoma.Mozes@uni-nke.hu

koreai nép egyetlen képviselőjének a mindenkori szöuli kormányzatot ismerte el. Ennek megfelelően a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK, Észak-Korea) és Japán között a mai napig nem jött létre diplomáciai kapcsolat, bár az ezredfordulót követően Koizumi Dzsuniciró akkori japán miniszterelnök közvetlen tárgyalásokat is folytatott Kim Dzsong Il akkori észak-koreai vezetővel, bár a japán tárgyalási hajlandóság alapvetően nem a kétoldalú kapcsolatfelvételt, hanem az 1970-es és az 1980-as években az észak-koreai titkosszolgálat által elrabolt japán állampolgárok ügyének tisztázását célozta.

Dél-Korea és Japán viszonyát tehát a mai napig beárnyékolják a történelmi sérelmek, valamint ennek kapcsán egy területi konfliktus is. A két országrész között nagyjából félúton lévő tengeri sziklaszirtet ugyanis – amely koreaiul Tokdo néven, japánul Takeshima néven ismeretes – mindkét ország saját területként tartja számon, ráadásul Dél-Korea ebből a szempontból a KNDK támogatására is számíthat. A fentiekhez kapcsolódó lappangó konfliktust jelent a két ország között húzódó tenger megnevezése is, amit koreaiul Keleti-tengernek neveznek, világszerte azonban a Japán-tenger név az ismertebb. Dél-Korea már évtizedek óta különböző nemzetközi fórumokon kampányol az utóbbi elnevezés ellen, ami szerinte nem csupán kisajátítja a közös földrajzi területet, hanem a XX. század elején megkezdődött japán terjeszkedés időszakára is emlékeztet.

A fenti tényezők együttesen járulnak hozzá ahhoz, hogy a dél-koreai közvélemény nagy része csaknem nyolcvan évvel a japán uralom alóli felszabadulás után sem tekinti lezártnak a múltat, valamint úgy gondolják, hogy a szigetország vezetése nem megfelelő módon nézett szembe az általuk okozott károk örökségével. Ez a helyzet az Egyesült Államok számára Donald Trump elnöksége során különösen aggasztóvá vált, mivel a Kínával egyre inkább szemben álló Amerika első számú kelet-ázsiai szövetségesei között hatalmas szakadék jött létre.

Dél-Korea és Japán konfliktusának kiéleződése

A két szomszédos ország viszonya 2018 októberétől vált különösen rideggé, miután a koreai Legfelsőbb Bíróság két japán céget (Nippon Steel és Mitsubishi Heavy Industries) arra kötelezett, hogy fizessenek kompenzációt a gyarmati uralom időszakában általuk dolgoztatott koreai kényszermunkásoknak. A szigetország válaszlépésként kizárta Dél-Koreát a megbízható kereskedelmi partnereket tartalmazó „fehér listáról”, amelynek következtében számos japán gyártmányú ipari alapanyag – hidrogén-fluorid, fluorinált poliamidok, valamint fotórezisztens anyagok – elérhetelenné vált az országban. A kiéleződő konfliktus során általános Japán-ellenes hangulat alakult ki Dél-Koreában, amely a mindennapi életben is könnyen érzékelhetővé vált. A szupermarketek és a boltok polcairól eltűntek a japán importárúk, valamint koreai hazafias szervezetek kezdeményezték több ismert japán ületlánc bojkottját. Ezek közül a legismertebb az Uniqlo nevű ruházati márka volt, amely 2019 augusztusában még 190 bolttal rendelkezett Dél-Koreában, 2022-ben viszont már csak 126 egységgel.²

2019 októberében Naruhito japán császár koronázási ceremóniájának margóján Li Nak Jon dél-koreai miniszterelnök megállapodott ugyan japán partnerével, Abe Sinzó akkori miniszterelnökkel a bilaterális kapcsolatok javításának szükségességéről, érdemi előrelépést azonban nem sikerült elérni. 2020 júniusának közepén Dél-Korea panaszt nyújtott be a Kereskedelmi Világszervezethez (WTO), amelyben azt kérte, hogy a szervezet állítson fel egy vitarendezési testületet a helyzet kezelése érdekében.

Meg kell említeni továbbá, hogy a történelmi sérelmekből táplálkozó Japán-ellenes érzelmek terén bizonyos egységfront tapasztalható Dél-Korea és Kína között is, ami nyilvánvaló okok miatt a legkevésbé sem tetszik az Egyesült Államoknak. 2021 júniusában e sorok írója diplomataként maga is tapasztalhatta, hogy az UNESCO világörökség részévé nyilvánított XIX. század végi japán ipari emlékek kapcsán kialakult vitában mennyire egységes a dél-koreai és a kínai álláspont. Európában talán kevésbé ismert, de a világörökség részévé nyilvánított helyszíneken a második világháború idején nagy számban dolgoztattak koreai, kínai és más országbeli kényszermunkásokat, a helyszíneket bemutató tokiói információs iroda viszont sehol sem jelzi azt, hogy az illetők nem önkéntes munkavállalók, hanem rabszolgamunkára hurcolt emberek voltak. 2021 júniusában a szöuli Külügyminisztérium egy tájékoztató értekezletet szervezett az országba akkreditált diplomáciai missziók részére, amelyen a fenti témával kapcsolatos dél-koreai álláspontot fejtették ki, azonban az eseményen meglehetősen kevés ország képviseltette magát. Figyelemre

² SOHN Dong-joo: ['No Japan' is no more as Koreans ditch the boycott for personal preferences](#). [online], 2023. 03. 25. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 08.]

méltó ugyanakkor, hogy a szülői diplomáciai testület rendezvényeit általában kerülő kínai nagykövet személyesen volt jelen a tájékoztatón, demonstrálva ezzel országa kiállását a dél-koreai fél mellett.

A japán álláspont

A japán kormányzat álláspontja szerint az 1965-ben megkötött szerződés megfelelően rendezte a jóvátétel kérdését, valamint a japán fél megfelelően kinyilvánította bocsánatkérését is a XX. század első felében történtek miatt. Az utóbbival kapcsolatosan elsősorban Murajama Tomiicshi miniszterelnök 1995-ben tett nyilatkozatára szoktak hivatkozni, aki a háború végének 50. évfordulóján elismerte, hogy az ország politikája mekkora szenvedést okozott a szomszédos ázsiai népeknek. A miniszterelnök közölte, hogy elismeri a megcáfolatlan történelmi tényeket, kifejezi az áldozatokért érzett gyászt, valamint őszintén bocsánatot kér.³ Koreai és kínai részről ugyanakkor az ezredforduló óta eltelt események alapján úgy vélik, hogy a múlttal való szembenézés korántsem általános a szigetországban: ennek elsőszámú bizonyítékként pedig azt szokták hangsúlyozni, hogy regnáló miniszterelnökként Koizumi Dzsunicsiró és Abe Sinzó is ellátogatott a híres-hírhedt Jaszukuni szentélybe, ahol a legújabb-kori háborúk során elesett japán katonák – köztük a háborús bűnösök – emlékét őrzik.

A múlt kérdése tehát egy gyakran felbukkanó feszültségforrás Japán és a környező országok viszonyrendszerében. Japán mindeközben egyértelműen rá van utalva az Egyesült Államok vezetete szövetségi rend kereteire, mivel az ország biztonságpolitikai helyzetét már hosszú ideje egy hármás fenyegetés határozza meg. Egyszerre kényszerülnek szembenézni a folyamatos észak-koreai provokációkkal, a Kelet-kínai-tengeren érezékelhető kínai terjeszkedéssel, valamint az északi irányból tapasztalható orosz fenyegetéssel. Mint ismeretes, a Kuril-szigeteket – tehát Kunashir, Iturup (Etorofu) és Shikotan szigetét, valamint a Habomai-szigetcsoportot – a második világháború utolsó napjaiban szovjet csapatok szállták meg, Japán viszont a mai napig saját megszállt területként tekint a szigetekre, amelyek a japán terminológiában „Északi Területek” néven szerepelnek. 2022 júliusában a tokiói kormányzat közzétette éves védelmi jelentését, amely arra hívja fel a figyelmet, hogy az orosz fél ukrajnai agressziója kedvezőtlen precedenst teremthet, amely alapján más országok is megpróbálhatják erőszakkal megváltoztatni a kialakult *status quo*-t. Az utóbbi megjegyzés egyértelműen Kínára vonatkozott, ugyanis a XXI. század harmadik évtizedének elején ismét növekedett az esélye annak, hogy a pekingi döntéshozók képesek lennének fegyveres erőt alkalmazni Tajvan szigetének visszaszerzése érdekében – ezt a ténytet Kishi Nobuo japán védelmi miniszter is megerősítette az éves védelmi jelentés közzététele utáni sajtótájékoztatóján.⁴

A fentiek kapcsán szükséges kiemelni, hogy Oroszország ukrajnai agresszióját követően a kelet-ázsiai térségben is számos olyan fejleményre került sor, ami a szigetország döntéshozóit komoly aggodalommal töltötte el. 2022 márciusának végén az orosz fegyveres erők a Kuril-szigetek térségében egy nagyszabású hadgyakorlatot hajtottak végre, amelyben 3000 katona és 100 katonai jármű vett részt. A manőver forgatókönyve szerint egy „ellenséges inváziós kísérletet” követően az orosz erők „ellentámadást” indítottak.⁵ 2022 szeptemberének elején Vosztok 2022 néven egy újabb hadgyakorlatra került sor Kunashir és Iturup szigeteken, ami japán részről újfent aggodalmat váltott ki. Annak ellenére, hogy az orosz védelmi miniszter-helyettes nyilatkozata szerint a gyakorlat nem irányult egyetlen konkrét ország ellen sem, az ukrajnai invázió árnyékában a magyarázat nem volt túlságosan meggyőző.⁶ A szóban forgó hadgyakorlat részeként ráadásul egy orosz-kínai közös haditengerészeti manőverre is sor került a Csendes-óceán térségében. A „közös járőrözésnek” nevezett erődemonstráció taktikai manőverezést és tüzérségi lögyakorlatot foglalt magában, amit az orosz fél azzal indokolt, hogy a „béke és stabilitás” fenntartására törekednek a csendes-óceáni térségben.⁷ A Vosztok 2022 hadgyakorlat tengeri és légi manővere során mindösszesen 60 hadihajót és egyéb vízijárművet, valamint 140 repülőgépet vonultattak fel.⁸

³ [Statement by Prime Minister Tomiichi Murayama "On the occasion of the 50th anniversary of the war's end".](#) [online], 1995. 08. 15. Forrás: Ministry of Foreign Affairs of Japan [2023. 05. 07.]

⁴ [Ukraine war may boost China-Russia military ties: Japan gov't report.](#) [online], 2022. 07. 22. Forrás: Kyodo News [2023. 05. 07.]

⁵ [Russia starts military drill on disputed islands off Japan.](#) [online], 2022. 07. 26. Forrás: Kyodo News [2023. 05. 08.]

⁶ [Russia conducts military drills on islands claimed by Japan.](#) [online], 2022. 09. 03. Forrás: The Japan Times [2023. 05. 06.]

⁷ [China and Russia conduct joint patrols in Pacific Ocean.](#) [online], 2022. 09. 15. Forrás: The Japan Times [2023. 05. 07.]

⁸ [Vostok 2022 strategic command post exercise.](#) [online], Forrás: eng.mil.ru [2023. 05. 05.]

Észak-Korea, Kína, valamint Oroszország erődemonstrációi azt eredményezték, hogy a japán vezetés fontos döntést hozott az ország védelmi költségvetésének növeléséről. A szigetország katonai célra fordított költségvetésének felső határa már régóta az ország bruttó hazai össztermékének 1 százaléka, azaz körülbelül 5 billió jen volt (kb. 36,2 milliárd dollár). Ez az összeg azt jelentette, hogy a GDP arányában Japán rendelkezett a legalacsonyabb védelmi költségvetéssel a G7-es országok, valamint Ausztrália és a Koreai Köztársaság között. Az országot irányító Liberális Demokrata Párt ezért úgy döntött, hogy az évtized második feléig a védelmi költségvetés összegét a bruttó hazai össztermék 2 százalékára emelik.⁹

A fentiekhez hozzá kell tenni azt is, hogy Kínának – mint elsőszámú rivális és potenciális ellenfélnek – az ellensúlyozására az Egyesült Államok nagy reményeket fűz a Quad (Négyek) néven ismertté vált stratégiai és biztonsági kérdésekkel foglalkozó fórum működtetéséhez, amely egy informális keretet ad az USA, Japán, Ausztrália, valamint India együttműködésének. 2021 tavaszán az amerikai diplomácia Quad Plus néven kezdeményezte az együttműködés kiterjesztését más szövetséges országokra is, azonban Japán és Dél-Korea fagyos viszonya ebben az esetben is az amerikai törekvések Achilles-i pontjának számított. Ugyanígy megemlíthető az is, hogy bár Japán és Dél-Korea 2016-ban megállapodást kötött egymással a katonai hírszerzési információk megosztására vonatkozóan, de 2019 augusztusában Szöul kezdeményezte az együttműködés felfüggesztését. Erre végül nem került sor, ugyanakkor a GSOMIA (General Security of Military Information Agreement) néven ismert együttműködés nem volt teljes értékűnek tekinthető, ami egyértelműen gyengítette az Amerika vezette kelet-ázsiai szövetségi rendszert. Pedig a kooperáció mindkét érintett számára sok pozitívummal járt volna: a dél-koreaiak hozzáfértek volna a fejlett japán műholdak és radarok által megszerzett információkhoz, a japánok pedig a dél-koreaiak révén sokkal gyorsabban értesülhettek volna a készülő észak-koreai rakétakísérletekről.¹⁰

Az Egyesült Államok két elsőszámú kelet-ázsiai szövetségesének együttműködése olyan dolgokon is képes volt megakadni, mint a japán militarizmusra emlékeztető egyik szimbólum felbukkanása. 2022-ben ugyanis a szöuli kormányzat hiába hozott politikai döntést arról, hogy az ország haditengerészete képviseljen magát a Japán Tengeri Önvédelmi Erők flottafelvonulásán, a részvétel lehetősége komoly belpolitikai vitákat kavart. A Tokió melletti Szagami-öbölben lezajló eseményen ugyanis elkerülhetetlen, hogy a résztvevő koreai hadihajó egy „tiszteletkör” tegyen a japán hadihajók előtt, amelyeken a második világháborús időszakot idéző napsugaras zászló (Kjokudzszicu-ki) lobog. A megosztó szimbólumot 1889-től a Japán Birodalmi Flotta használta, majd 1954-ben a Japán Tengeri Önvédelmi Erők is átvették használatát, bár Dél-Koreában civil szervezetek rendszeresen kampányolnak azért, hogy a napsugaras zászló használata kerüljön egy elbírálás alá a német horogkeresztes zászlóéval, ugyanis mindkettő a háborús agresszióra emlékeztet. Mindez tökéletesen illusztrálja, hogy mennyire nehéz megvalósítani az Egyesült Államok által óhajtott egységet két elsőszámú kelet-ázsiai szövetséges között.¹¹

Enyhülés a két szomszédos ország viszonyában

2022 májusában ismét konzervatív politikai személeletű államfő vette át a Koreai Köztársaság irányítását, ami a várakozásoknak megfelelően változásokat hozott az ország külkapcsolataiban is. A hivatalba lépő szöuli vezetés rendkívül eltökélt volt abban, hogy rendezze a szomszédos szigetországgal fagyossá vált kétoldalú viszonyt. 2023. március 1-én – a Japán-ellenes koreai felkelés évfordulóján mondott beszédében – Jun Szok Jol elnök kimondottan jövő-orientált álláspontot fogalmazott meg a szigetországgal kapcsolatban, amelyet azonos értékeket valló államnak nevezett. Kiemelte továbbá, hogy Japán fontos partner lehet Dél-Korea számára az Észak-Korea okozta fenyegetés elhárításában, valamint egyes globális kihívások megoldása terén.¹² A fentieket követően Jun elnök azt is bejelentette, hogy országa a japán cégek közreműködésétől függetlenül is kárpótolni fogja a második világháborús kényszermunkák elszenvedőit. Az intézkedés célja egyértelműen az, hogy új fejezetet lehessen nyitni a két szomszédos ország viszonyá-

⁹ [Ukraine war may boost China-Russia military ties: Japan gov't report](#). [online], 2022. 07. 22. Forrás: Kyodo News [2023. 05. 06.]

¹⁰ Jesse JOHNSON: [South Korea begins process to normalize GSOMIA intel pact with Japan](#). [online], 2023. 03. 15. Forrás: The Japan Times [2023. 05. 07.]

¹¹ Michael LEE: [Joining Japanese fleet review causes controversy](#). [online], 2022. 10. 31. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 06.]

¹² BYUN Duk-kun: [U.S. supports Yoon's vision for S. Korea-Japan relations: State Dept.](#) [online], 2023. 03. 02. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 07.]

ban, így – a jövőbe vetett hittel – kezdeményezték a fiatal generációk közti kulturális és oktatási cserekapcsolatok kiterjesztését is.¹³ Az Egyesült Államok Külügyminisztériuma természetesen azonnal üdvözölte a két szövetséges ország vezetésének erőfeszítéseit, amelyek a kétoldalú kapcsolatok javítását célozzák.¹⁴

2023 márciusának közepén Jon Szok Jol elnök és felesége hivatalos látogatást is tett Japánban, amelynek során megpecsételték a két szomszédos ország „jövő orientált” kapcsolatait. A két szomszédos ország közti viszony normalizálásának elsőszámú nagy nyertese az Egyesült Államok vezette kelet-ázsiai szövetségi rend, valamint a dél-koreai és a japán biztonságpolitika lehet. Jun Szok Jol elnök és Kisida Fumio miniszterelnök találkozáját követően ugyanis a szöuli Külügyminisztérium megerősítette, hogy az ország teljes mértékben helyreállítja a katonai hírszerzési információk megosztására vonatkozó GSOMIA egyezményt, amellyel mindkét fél olyan információkhoz juthat hozzá, melyek csupán a másik félen keresztül érhetőek el. Bár az Egyesült Államoknak van egy háromoldalú katonai információmegosztási egyezménye Dél-Koreával és Japánnal, a washingtoni diplomácia külön üdvözölte, hogy két első számú kelet-ázsiai szövetséges helyreállítja a kétoldalú együttműködést egymással.¹⁵ Mivel a GSOMIA egyezmény elsősorban a KNDK jelentette fenyegetés elhárítására irányul, a phenjani rezsim a csúcstalálkozó kezdetére időzítette újabb – már menetrendszerűnek tekinthető – rakétakísérletét. A phenjani Szunan nemzetközi repülőtérről felbocsátott eszköz egy interkontinentális ballisztikus rakéta volt, az erődemonstrációt Kim Dzsong Űn észak-koreai vezető személyesen felügyelte.¹⁶

A kétoldalú kapcsolatok javulásának második nagy nyertese a dél-koreai gazdaság, ugyanis a csúcstalálkozó során rendkívül ambiciózus célkitűzések fogalmazódtak meg a két szomszéd gazdaságának összekapcsolásáról. Tokióban a Koreai Iparágak Szövetsége (FKI) és a Japán Üzleti Szövetség (Keidanren) közös szervezésében sor került a Koreai-Japán Üzleti Kerekasztal nevű rendezvényre, amelyen körülbelül 20 év óta először fordult elő, hogy a négy nagy dél-koreai üzleti konglomerátum (Samsung Electronics, Hyundai Motor, LG Group, SK Group) vezetői együttesen vettek részt. Az eseményen Jun elnök kiemelte, hogy a két szomszédos ország között együttműködésre van szükség a félvezetők gyártása, az akkumulátorok és az elektromos gépkocsik előállításának terén. A japán kormány egyben megszüntette a Koreai Köztársasággal szembeni gazdasági büntetőintézkedéseket, amelyek korlátozták a korábban már említett nélkülözhetetlen alapanyagok szállítását az országba.¹⁷ Csu Kjong Ho koreai pénzügyminiszter 2023 márciusának végén azt is bejelentette, hogy a két ország chip-ellátási láncot hoz létre, amelynek részeként egy tanácsadó csoportot állítottak fel a jövőbeli együttműködés kidolgozására. A tervek szerint az együttműködés részeként a Szöul agglomerációjában lévő Jonginban a világ legnagyobb chip-gyártó központját hozzák létre 300 billió von (kb. 230 milliárd dollár) beruházásával.¹⁸ Mindez a két szomszédos ország gazdaságának összekapcsolását jelenti, amire már voltak törekvések a korábbi konzervatív irányultságú szöuli kormányzatok időszakában is. Mint ismeretes, tíz évvel ezelőtt már megkezdődtek tárgyalások Dél-Korea és Japán, valamint Kína között, hogy mindhárom országot érintő szabadkereskedelmi egyezményt kössenek.¹⁹ A világpolitika változásainak következtében azonban a tervezett háromoldalú megállapodás várhatóan kétoldalú, Dél-Korea és Japán közti egyezménnyé redukálódik majd.

A csúcstalálkozót követően Jun Szok Jol államfő hangsúlyozta, hogy a múltbeli történésekre „emlékezni kell”, de nem szabad „benne ragadni” a múltban. Az elnök a szigetországot Dél-Korea legközelebbi szomszédjának és partnerének nevezte, akivel azonos értékrendet vallanak a szabadság, az emberi jogok és a jogállamiság terén. Mindez pedig lehetővé teszi a kétoldalú együttműködést a biztonságpolitika, a gazdaság és a globális ügyek széles skáláján. Jun közölte azt is, hogy a kétoldalú kapcsolatok zátonyra futásáért

¹³ LEE Haye-an: [Yoon says forced labor decision aimed at moving toward future-oriented relationship with Japan](#). [online], 2023. 03. 06. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 05.]

¹⁴ BYUN Duk-kun (2023) i.m.

¹⁵ Sarah KIM: [Korea fully restores military intel pact with Japan](#). [online], 2023. 03. 21. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 05.]

¹⁶ [N. Korea test-fired Hwasong-17 ICBM guided by Kim Jong-un: state media](#). [online], 2023. 03. 17. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 06.]

¹⁷ Sarah KIM: [Yoon calls for greater cooperation with Japan in high-tech industries at business roundtable](#). [online], 2023. 03. 17. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 06.]

¹⁸ CHUN In-sung: [Korea, Japan to put supply chain cooperation into action](#). [online], 2023. 03. 24. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 07.]

¹⁹ [Free Trade Agreement \(FTA\) / Economic Partnership Agreement \(EPA\) and Related Initiatives](#). [online], 2022. 02. 21. Forrás: Ministry of Foreign Affairs of Japan [2023. 05. 05.]

az előző szöuli kormányzatot tartja felelősnek, amely a Japán-ellenes érzelmekre épülő nacionalizmusból kívánt politikai tőkét kovácsolni. A kényszermunka áldozatainak kártalanítására vonatkozó megoldást – amelynek során egy közalapítványon keresztül, a japán cégek részvételétől függetlenül biztosítanak kárpótlást –, a legjobb kompromisszumnak minősítette az 1965-ben megkötött dél-koreai – japán kapcsolatfelvételi egyezmény, valamint a koreai Legfelsőbb Bíróság 2018-ban meghozott döntése között.²⁰

A történelmi sérelmeken való túllépés

A kétoldalú kapcsolatok lassú változása természetesen a szöuli mindennapokban is érezte a hatását. A fentebb már említett japán ruházati márka, az Uniqlo dél-koreai üzleteibe visszatért a forgalom, a szupermarketek polcain pedig ismét megjelentek az ismert japán sörmárkák termékei. A japán áruk ellen bojkottot hirdető négy évvel korábbi tendenciáknak tehát vége szakadt. Miként a szöuli sajtó egyik összeállítására 2023 márciusában rámutatott, a fiatal korosztályok a termékek származási helyénél sokkal nagyobb figyelmet fordítanak a termékek minőségére. Mindezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy 2023 februárjában a Lexus autómárka 183 százalékkal, a Toyota autómárka pedig 149 százalékkal több gépkocsit értékesített az egy évvel korábbi mennyiséghez képest az országban.²¹ A szöuli közhangulat változását támasztja alá az a tény is, hogy 2023 márciusában egy japán animációs film vezette a szöuli mozikképzetségi rangsorát. A Suzume című produkciót kevesebb mint két hét alatt több mint 2 millióan tekintették meg, ami a néhány évvel korábbi viszonyok között nyilván elképzelhetetlen lett volna.²² A fentiekkel párhuzamosan a két szomszédos ország közti utasforgalom is fellendült: 2023 januárjának elejétől március közepéig már 1 millió 350 ezer ember utazott Dél-Koreából Japánba.²³

2023 márciusának végén a Japánba akkreditált dél-koreai nagykövet már arról számolt be, hogy a japán jobboldali politikai erőknél belül egyre többen szorgalmazzák a két szomszédos ország együttműködését. Jun Dok Min nagykövet beszámolója szerint ez a tendencia kedvező hátteret biztosít Kisida Fumio miniszterelnök kormányának, hogy konkrét lépéseket tegyenek a dél-koreai–japán bilaterális viszony javítására. A misszióvezető ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a két ország nem tud egyszerre minden történelmi kérdést megoldani. Ezzel minden bizonnyal arra utalt, hogy Koreában a baloldali ellenzék és számos civil szervezet is tiltakozásba kezdett a március közepén lezajlott csúcstalálkozót követően. A baloldal azt kérte számon Jun Szok Jol elnökön, hogy az esemény során miért nem ért el áttörést olyan témákban, mint a japán kormányfő bocsánatkérése vagy a kényszermunkások dolgoztatásában érintett japán cégek részvétele a kompenzációban.²⁴

Jun Szok Jol államfő a dél-koreai ellenzék kritikáira válaszolva közölte, hogy megbeszéléseik során Kisida Fumio miniszterelnök megerősítette, hogy országa tartja magát a korábbi japán kormányok álláspontjához a múlttal való szembenézés tekintetében. A dél-koreai ellenzék bocsánatkérést követelő megnyilatkozásaival kapcsolatosan pedig közölte, hogy a szigetország vezetői már „több tucatszor” fejezték ki megbánásukat a múltban történtek miatt. Jun a történelem „új fordulópontjának” titulálta a kialakult helyzetet, amelyben lehetőség nyílhat arra is, hogy a két szomszédos ország vezetője háromoldalú csúcstalálkozót rendezzen Kínával.²⁵

A két ország közti viszony normalizálásának következő lépéseként Kisida Fumio japán miniszterelnök 2023. május 7-én a Koreai Köztársaságba látogatott, amire tizenkét év óta nem volt példa. A japán kormányfő megérkezését követően ellátogatott a szöuli nemzeti sírkertbe, ahol az ország korábbi államfői mellett az egykori függetlenségi harcosok is nyugszanak, akik életük során a japán gyarmati uralom felszámolásáért küzdöttek. A látogatás első napján Kisida Fumio hivatalában folytatott tárgyalásokat Jun Szok Jol államfővel, amit közös sajtótájékoztató követett. A megbeszélések témája a gazdasági kérdések – együttműködés a csúcstechnológiai iparágak terén – mellett főként Észak-Koreára vonatkozott, ami

²⁰ Sarah KIM: [Korea fully restores military intel pact with Japan](#). [online], 2023. 03. 21. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 06.]

²¹ SOHN Dong-joo (2023) i.m.

²² [Japanese animation 'Suzume' tops 2 million admissions in Korea](#). [online], 2023. 03. 21. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 06.]

²³ SOHN Dong-joo (2023) i.m.

²⁴ Esther CHUNG: [Japanese right wing looking to cooperate with Korea says ambassador](#). [online], 2023. 03. 27. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 04.]

²⁵ Sarah KIM: [Korea fully restores military intel pact with Japan](#). [online], 2023. 03. 21. Forrás: Korea Joongang Daily [2023. 05. 06.]

egyértelmű jele annak, hogy az Egyesült Államok által régóta óhajtott háromoldalú együttműködés megvalósulóban van az USA és két kelet-ázsiai szövetségese között.²⁶ Az észak-koreai kérdéskör fontosságát jelezte, hogy Kisida Fumio szöuli tartózkodása során zakóján egy kék szalagot viselt, ami már évtizedek óta az észak-koreai titkosszolgálat által elrabolt japán állampolgárokkal vállalt szolidaritás szimbóluma. Mint ismeretes, az észak-koreai állam az 1970-es évek második felében és az 1980-as évek elején számos japán állampolgárt rabolt el, hogy az észak-koreai hírszerzők kiképzésénél hasznosítsák őket. A kárvallottak családtagjai által életre hívott „kék szalag” mozgalom a Koreai-félsziget és Japán között húzódnó tengert szimbolizálja, ami elválasztja és egyben „meg is védi” a szigetországot a KNDK-tól.

Kisida Fumio szöuli látogatásának során egy rövid megnyilatkozást tett a koreaiak által elszenvedett történelmi sérelmekkel kapcsolatban is: bár előre nem egyeztették, de a japán kormányfő fájdalmát és sajnálatát fejezte ki a koreaiak szenvedései miatt.²⁷ Ezzel a japán fél egyértelműen gesztust gyakorolt a házigazdák felé, a történelmi sérelmek kérdéskörének felvetése ugyanis kifogja a szelet a baloldali ellenzék vitorlájából, ettől kezdve már nem lehetett azzal bírálni Jun Szok Jol elnököt, hogy nem sikerült előrelépést elérnie a múltbeli sérelmek tekintetében. A fejlemények azt a reményt hordozzák magukban, hogy a koreai-japán kapcsolatok is megindulhatnak egy olyan pragmatikus viszony irányában, amilyen fejlődést a második világháborút követően Franciaország és Nyugat-Németország vonatkozásban láthattunk.

A fejlemények biztonságpolitikai relevanciája

A dél-koreai-japán viszony javulása azonnal éreztette hatását az Egyesült Államok vezette kelet-ázsiai szövetségi rend vonatkozásában is. A három ország kormányzatának tisztviselői ugyanis 2023 áprilisának közepén Washingtonban megállapodtak egymással, hogy országaik rendszeresen rakétavédelmi és tengeralattjárók elleni gyakorlatokat fognak végrehajtani. A Koreai Köztársaság Védelmi Minisztériumának közleménye szerint a megállapodás az észak-koreai rezsím fenyegető nukleáris tevékenységének és rakétaprogramjának elrettentése céljából jött létre, ugyanakkor hozzátehetjük azt is, hogy a három ország katonai együttműködése legalább ugyanakkora mértékben a Kínai Népköztársaságnak is szól. A washingtoni egyeztetés kapcsán megemlítendő, hogy 2021-ben és 2022-ben nem került sor hasonló találkozára, ugyanis a dél-koreai-japán konfliktus nem tette időszerűvé a katonai együttműködés megerősítését.²⁸

A világban végbemenő folyamatoknak megfelelően azonban a politikai-katonai tömbökbe rendeződés mindkét térfélen fokozott sebességbe kapcsol. A dél-koreai-japán csúcstalálkozót követően került sor Hszi Csin-ping kínai államfő és Vlagyimir Putyin orosz elnök moszkvai találkozására, valamint április közepén Hszi levélben köszöntötte Kim Dzsong Ün észak-koreai vezetőt is. A levélben a kínai államfő kifejezte készségét a kétoldalú kapcsolatok magasabb szintre emelésére, ami azt jelenti, hogy Északkelet-Ázsia biztonságpolitikai helyzete nagyon messzire jutott a 2017-es állapottól.²⁹ Mint ismeretes, akkor még a KNDK két nagyhatalmi patrónusa – Kína és Oroszország – is csatlakozott az öntörvényű rezsimmel szembeni gazdasági büntetőintézkedésekhez. Az orosz-ukrán háború és az amerikai-kínai szembenállás fokozódása következtében a KNDK azonban nagymértékben felértékelődött mindkét szövetségese számára. A jelenlegi helyzetben így teljesen valószerűtlenné vált, hogy akár Kína, akár pedig Oroszország ténylegesen betartsa a phenjani rezsimmel szembeni szankciókat. A KNDK tehát az ENSZ büntetőintézkedései ellenére továbbra is dolgoztatni fogja vendégmunkásait Kínában és Oroszországban, folyamatos konvertibilis valutabevételt termelve ezzel a phenjani költségvetés számára. Oroszország és Észak-Korea egymásra utaltsága pedig azt eredményezheti, hogy a moszkvai döntéshozók elismerik a phenjani rezsímet atomhatalomként. Ez egy precedens értékű fejlemény lenne, melyet követően már lehetetlen lenne nemzetközi konszenzust teremteni az ország atomhatalmi ambícióinak feltartóztatására vonatkozóan.

²⁶ LEE Haye-ah: [Japan PM makes first bilateral visit to S. Korea in 12 years](#). [online], 2023. 03. 07. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 06.]

²⁷ [Japan PM expressed remorse over shared history of own accord: sources](#). [online], 2023. 05. 08. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 08.]

²⁸ [S. Korea, U.S., Japan agree to hold missile defense, anti-sub drills regularly to counter N.K. threats](#). [online], 2023. 04. 15. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 07.]

²⁹ [In letter to N. Korea's Kim, China's Xi voices willingness for strong bilateral ties](#). [online], 2023. 04. 18. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 07.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2023/7.

2023 áprilisának végén Jun Szok Jol dél-koreai államfő az Egyesült Államokba utazott, ahol megbeszéléseket folytatott Joe Biden elnökkel. A felek megállapodtak az észak-koreai fenyegetéssel szembeni nukleáris elrettentésről, amelynek értelmében a két szövetséges ország megosztja egymással a nukleáris és stratégiai manőverekkel kapcsolatos terveit, valamint az Egyesült Államok elrettentési célból rendszeresen fog nukleáris fegyverekkel felszerelt tengeralattjárókat állomásoztatni a Koreai Köztársaság kikötőiben.³⁰ A fentiek előzményeként pedig megemlítenéd, hogy az orosz–ukrán háború árnyékában mind szorosabb együttműködés vette kezdetét Dél-Korea és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) között. Jun Szok Jol elnök 2022 júniusában részt vett a szövetség madridi csúcsértekezletén, amelynek során megnyitásra került Dél-Korea NATO-hoz akkreditált képviselője.³¹ 2023 áprilisának elején Hajasi Josimasza japán külügyminiszter részt vett a NATO tagországok külügyminisztereinek brüsszeli ülésén, ahol országa nevében üdvözölte a szervezet fokozott szerepvállalását az indiai-csendes-óceáni térségben.³² Mint kifejtette, a szigetország számos területen megerősíti együttműködését a NATO-val, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy az Egyesült Államok vezette katonai szervezet kapcsolatai már a Koreai Köztársaságig és Japánig is elérnek.

Szöul és Tokió viszonya ezidáig a fenti szövetségi rend Achilles-i pontjának számított, de minden jel szerint sikerül meghaladni a történelmi sérelmeken alapuló feszültségeket, aminek elsőszámú nagy nyertese az Egyesült Államok lesz.

³⁰ [Full text of Washington Declaration adopted at Yoon-Biden summit](#). [online], 2023. 04. 27. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 07.]

³¹ LEE Haye-ah: [Yoon meets with NATO chief, promises to help Ukrainian people](#). [online], 2023. 01. 30. Forrás: Yonhap News [2023. 05. 06.]

³² [Japan welcomes increased NATO involvement in Indo-Pacific region](#). [online], 2023. 04. 05. Forrás: Kyodo News [2023. 05. 07.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2023/7.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:
Háda Béla, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Csoma Mózes, 2023